

**Саха сирин бастакы анал уерэхтээх
худуоьунньуга, этнограф,
фотограф И.В. Попов саха
норуотугар ойуулуур-дьуьуннуур
искусство5а онорбут енете.**

Макарова Александра Николаевна учитель из
ГБОУ “Чурапчинская респ. Спортивная средняя
школа-интернат олимпийского резерва им. Д.П. Коркина”

Чурапчы 2024 сьыл

АННОТАЦИЯ

- Саха бастагы идэтийбит худоуьунньуга Попов И.В. Хартыыналарын, хаартыскаларын керен олорон кьи харабар бырабыллар еруттэринэн буолаллар этнографической ис хобоонноохторо. Худоуьунньук Саха сириг омуртарын ыар, тийиммэт -тугэммэт олобуң-дыаабын, тун былыргыттан хаалбыт еидебуңньук бэлиэлэрин, илбистэрин, хомуьуннарын уерэппит буолан уруьуйдарыгар эмиэ бу туьунан илэ-чахчытык кьиэхэ кердерере ейденумтуе. Еннеру дьуерэлээьинигэр тыйыс айылбалаах дойдуга олорор омуртар дьиппиэн, бутэни майгылаах, ыарахан олохтоох буолалларын кердереу угустук чабылхай еннеру туттубакка буолара саарбаа суохтук кестер. Бэйэтэ А.В. Маковской курдук нуучча норуотун биллэр худоуьунньугар уерэммит буолан бэйэтин айар улэтин онкулун эрдэттэн учууталын суолунан сабалаабыт диэтэххэ сыьа буолбата буолуо дии саныыбын. Кини бэйэтин кэнниттэн хаалларбыт саха норуотун туьунан чахчыны кердерер баай ис хобоонноох улэлэрэ сурук-бичик, уерэх сайдыбатах кэминээби бириэмэни кердерер буоланнар, биьиги норуоппут историятын уерэтэргэ эдэр келуенэ ыччакка олус туьалаахтар дии саныыбын. Ол курдук “Якутск конца 17 столетия”, “Шаман”, “Аранас удаганки”, “Ытык Кельская церковь и дом священника”, “Теленок”, онтон да атын уруьуйдарын ааттыахха сеп.

И.В. Попов туьунан олус туьалаах, аабааччыга элбэх сацаны арийылары Суорун Омоллоон “Незабываемый Иван Васильевич”, “Летопись союза художников” научнай статья Тимофеева В.В., диэн уонна да атын ыстатыйалартан ааьахха сеп

- Ытык Куел художественнай хабааннаах оскуолатын улэьиттэрэ онорбут проекта кьи больомтотун олус дирин ис хобоонноох “Свет юрты художника” диэн аатынан куускэ тардар уонна угуйар. Манна харахпар харанаа хаарынан кемуллубут балаан уелэьинэн кыым чабылйара, кыра туннуктэринэн уот кылахачыйара кестер. Бу туунну туннук уота худоуьунньук буппэт тубуктээх улэтин мэктитэтинэн буоларын уонна уонна бу уот уйэлэргэ еспетун проект онорооччулар таба талбыттар.

Сыал: И.В. Попов хаалларбыт ейдебунньугун уйэтитии – барыбыт ытык иэспит буоларын ейдееьун

▶ **Соруктар:**

- ▶ И.В. Попов кэнниттэн хаалбыт уруьуйдарын кытта билсиьии;
- ▶ Худуоьунньук уруьуйдуур ньымаларын уерэтэр, уонна уйэтитэр сыалтан утугуннэрэн уруьуйдуурга туох наадатын билиьиннэрии;
- ▶ И.В. Попов биир дойдулаахтара киэн туттар киьилэригэр анаан тэрийэн ыытар уруьуйдарын курэьэр кыттыьыы

И.В. Попов худообундук буоларыгар олук уурбут дьонноро

“Портрет прадеда Димитриана Попова”

Арассыа империэтин Саха уобалаьыгар Ытык - Куел сэлиэнньэтигэр 1874 с. ыам ыйын 7 кунугэр танара улэитин омугунан нуучча дьиз кэргэнигэр тереебутэ. А5атын суолунан Дьокуускайдаабы духовнай семинарияны бутэрэн 1891 сылтан церковтарга псаломщиктыыр.

О5о эрдэбиттэн уруьуйдуурун эьээтэ Протоиерей Дмитриан уонна епископ Мелетий ейееннер, уруьуйдууругар анаан туьунан хос, Мелетий краскалары, холуста уонна киистэлэри ылан биэрэннэр бастакы хартыынатын « Христос и евангелист Иоанн» епископка махталын бэлиэтин бэлэхтиир.

Чугас дьоннорун кеметунэн талаанын сайыннара Петербурга уерэнэ барар. Манна кини А.Макаовскай мастерскоюгар уьуйулан 1905 с Саха сиригэр теннен этнограф быьыытынан улэлиир, ол курдук Саха сирин былыргытын уерэтиитин былыргы дьон кемуулэрин хостоон уерэтиттэн сабалыыр. Олохтоохтортон легендалары, уьуйээннэри, дон дьаарханан кэпсиир итэ5эллэрин хомуйар, танара дьизэлэрин кэрийэн уерэппитэ сурукка киллэрбитэ. Бу сылдьан элбэхтик хаартыска5а туьэрэн

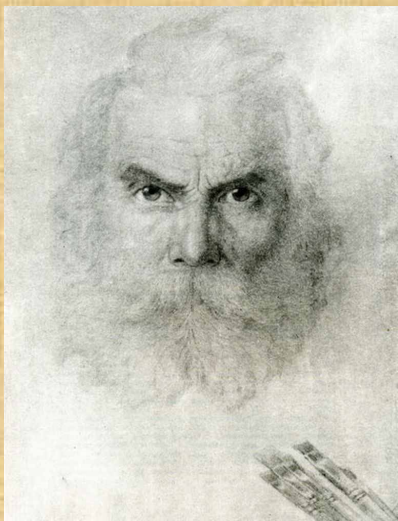

А.В. Макавский

Маковскай А.В. Императорскай Ойуулуур-дьюьуннуур академия профессора уонна академига, нуучча передвижник худообундуктар табаарыстыбаларын чилиэнэ, удьуор худообундуктар дьиз кэргэннэригэр улааппыта. Кини боростуой норуот Олобун интириэьиргиирэ, бэйэтин уруьуйдарыгар кинилэр ыар олохторун кердерере. Макавскай А.В. Сан-Петербурдаабы чааьынай уруьуйун студиятыгар Попов И.В. Дьарыктанар. Иван васильевич учууталын уруьуйдарын керен, кини санаатын истэн, бэйэтин ойуулуур-дьюьуннуур улэтигэр норуот тематын талбыта саарбахтааьына суох кестер.

- ▶ Дьарык былаана:
 - 1.И.В. Попов портретын экранна тыктаран кердери
 - 2.Учуутал кэпсээнэ уонна кыттаары олоһор конкурстарын сыалын соругун кытары билиһиннэриитэ;
 - ИВ Попов оҕо сааһыгар уонна кэлин олоһун суолун таларыгар олук буолбут дьоннору билиһиннэриитэ;
 - Худуоһунньук быһыытынан уруһуйдара;
 - 3.Уерэнээччилэр худуоһунньук уруһуйдарыттан утугуннэрэн холонон керуулэрэ (Зчаас улэлииллэр)

Иван Васильевич кэннигэр хаалларбыт урууьдарыттан

Автопортрет

“Якутск конца 17 века”

Иван Попов биир кизэнник биллэр улэтин “Якутск конца 17 века” 1928 с. суруйан бутэрбит. Ол эрэри ити бириэмэ5э куорат остуруогуттан биир башня билигин да куоракка турара ордон хаалбыт эбит.

Оттон худуоьунньук субу баары керен туран итэ5этиилээхтик чэхчы курдук урууьйдаабытын сеБеллер.

1922 сыллаахха куораты урун бандьыыттар куэттээннэр, олохтоохтор остуруок бэрэбинэ истиэнэлэрин оттук мас оностубуттара биллэр. Остуруогу уйэтитэр баБаттан худуоьунньук куорат 1927 сыллаахха убайа биллэр кыраайы уерэтээчи Пантелеймон Попов сурун былааныттан керен урууьйдаабыта билиннэ. Бу курдук Дьокуускай куорат, кэннэки келуенэ керуутугэр, 17 уйэ5э хайдах кестуулээ5э убайдьы бырааттыы Поповтар енелерунэн история кэрэьитэ буолбут. (А.Лебедев суруйууттан быьа тардыы тылбаас)

“Теленок”

Арангас удаганки

Олонхосут Табаахырап

“Шаманское захоронение”

“Преображенская церковь в п. Ытык-Куел”

“Строительство школы”

“Шаман”

И.В. Попов худоуьунньук быьыытынан улэлэрин уйэтитии

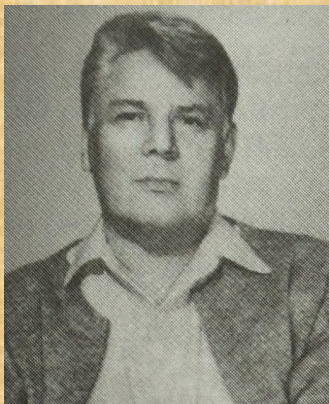
- ▶ Худоуьунньук талааныгар сугуруйэн уруьуйдарын элбэх выставкаба кердеруугэ туруораллар: 1957с, 1963-1964сс, -Москваба автономнай республикалар художниктарын быыстапкаларыгар, 1971 с. Москваба туруораллар.

И.В. Попов елбутун кэннэ анал быыстапкаларын тэрийэн 1953, 1974, 1994, 1999 сс. Дьокуускайга тэрийэн кердертууллэр.

1945 сыллаахха тохсунньуга Иван Васильевичка Саха Социалистическай Автономнай республикатын Норуодунай худоуьунньугун анал аатын инэрэллэр.

Худоуьунньук улэлэрэ Санкт - Петербург, Гамбург, Дрезден уонна чааьынай коллекционердар бас билиилэригэр бааллар.

Иван Васильевич тереппут уола Иван абатын идэтин баьылаан худоуьунньук, муосчут, этнограф идэлээх.

И.И. Попов сын-косторез,
живописец, скульптор

Оболор холонон керуулэрин улэтин былаана:

1. Конкурс балаыанньатын кытары билийннэри:
 - а. Оболор бэлэмнэниллибит худоуьунньук уруьуйдарыттан бэйэлэрэ талыылар
 - б. А3 форматка компоновкатын эскиьин барылын оноруулар
 - в. Учутал оболор талбыт уруьуйдарынан керен сурун ейдебуллэрин быьаарыта
 - г. Оболор худоуьунньук улэлэрин утугуннэрэн онорон сабалааьыннара
 - д. Улэлэр тумуктэрин уопсай керуу, талыы
 - е. Конкурска кыттар улэлэри ааттааьын
 - ж. Конкуруска кыттыбыт оболор уруьуйдара:
 1. Пестерева Сахая копия рисунка “Теленок” (2023г.)
 2. Пермякова Юля копия с фото “Отец художника” (2023г.)
 3. Пестерева Сахая “Отъезд семьи Поповых из Чурапчи” (2024г.)
(обо ейтен уруьуйа)

- ▶ **Тумук:** Саха ыччата Саха сириҥ былыргытын, историятын уерэтэригэр, И.В. Попов курдук худообунньуктар улэлэриттэн бэйэлэрин омуктарын тун былыргытын чахчытык кердербут уруууйдар, хаартыскалар олус туьалаах буолаллара оболор интириэстэрэ ууктарыттан кестер. Онон Ытык-Куел оскуолатын уруууйга учууталлара салгыы И.В. Попов олобун, айымньыларын уйэтитэргэ толкуйдаан онорор “Свет юрты художника” бырайыактара салгыы буолара туьалаах дии санаатым.

▶ **Туттуллубут литературалар;**

- ▶ Список литературы и источников Основоположник изобразительного искусства Якутии Иван Васильевич Попов.- Д.К.Сивцев - Суорун Омоллоон ;
Нац.худож.музей РС (Я); « Ытык-Кельский лит.-худож.музей « Таатта ».-Якутск: Бичик , 2003.- 112 с.
[http://www.yakutskhistory.net/культура/якутская-живопись /](http://www.yakutskhistory.net/культура/якутская-живопись/) http://samlib.ru/e/efremow_a_n/letargija.shtml
/.Ефремов А.Н. /Удивительные эпизоды жизни художника И.В.Попова / [https://sah.wikipedia.org/wiki/Попов Иван Васильевич](https://sah.wikipedia.org/wiki/Попов_Иван_Васильевич)